

Orijinal Kaynak: Elling, Jonny. (2016). “Inventing The Future”, *The Oxonian Review*.

Türkçe Kaynak: Mülkiye Nerse tarafından *sosyalbilimler.org*'da yayımlanmak üzere Türkçeye çevrilmiştir. Yayımlanma Tarihi: 18/07/2019.

Metindeki Kitabın Künyesi: Srnicek, Nick & Williams, Alex. (2017). *Geleceği İcat Etmek: Postkapitalizm ve Çalışmanın Olmadığı Bir Dünya*, Çev. Ahmet A. Sabancı, İstanbul: Deli Dolu Kitap.

Link: <https://www.sosyalbilimler.org/gelecegi-icac-etmek-postkapitalizm>

Geleceği İcat Etmek

Geleceği İcat Etmek: Postkapitalizm ve Çalışmanın Olmadığı Bir Dünya blogların kararlarını vermesi için yeterince uzun zamandır ortalıkta. Nick Srnicek ve Alex Williams'ın bu kendinden menkul manifestosu, “2015’in en önemli kitabı”, “tekno-fetişist öncücülük” ve bu ikisi arasındaki her şey olarak adlandırıldı.

Yazarların kabahati –ya da faydası, hangi tarafa eğimli olduğunuza bağlı olarak– şu anki haliyle “sol”un kalıcı bir değişim gerçekleştiremeyeceğini ileri sürmekti. Neoliberal hegemonyaya meydan okumak için protesto, yerelcilik, ya da doğrudan demokrasiden daha fazlası gerekecek. Bu yaygın muhalefet biçimlerinin arkasında “ani, şeffaf ve küçük ölçekli iyidir; geleneksel siyasi yapılar kötüdür” diye yanlış bir düşünce var. Srnicek ve Williams solu bu “halk politikaları”nın sınırlarını tanımaları için teşvik ederek arkasında bir araya toplanabilecek sağlam bir şey takdim ediyorlar: Ücretli emeği ortadan kaldırmak için devlet destekli otomasyon ve evrensel temel gelir politikası uygulanması.

Aslında yazarların yaptığı, çok güncel bir soruna çok eski iki çözüm sunmaktır. İşimizi bizim için yapan makineler bilim kurgunun temel unsurlarıdır. Temel gelir, Thomas More’un *Ütopya*’sının [1516] çok öncesinde sahneye çıkmış; 1960’larda ve 1970’lerde Amerika’da uygulanmaya yaklaşılmış, daha sonrasında, Hindistan, Hollanda ve Kanada’da çeşitli biçimlerde yeniden ortaya çıkmıştır. Buna mukabil, modern sol, şimdiye değin hiç olmadığı kadar sklerotik durumdadır. Burada tanıdık hikâyeyi anlatmaya gerek yok: kısırlaştırılmış sendikalar, içi boşaltılmış sosyal demokrat partiler, küresel bir “prekarya”da çözülmüş geleneksel işçi sınıfı. Srnicek ve Williams bizleri bu hikâyenin içinden geçirirler evet, ancak “halk politikaları”nın rakibin fabrika sahibi, totaliter devlet olduğu ve onu görmeyen oldukça kolay olduğu bu daha basit zamanların ürünleri olduğuna parmak basmak için. Halk politikaları, hegemonyanın kıtaların her yanında bulunduğu ve fiber optik kablolar üzerinden taşındığı küreselleşen dünyada da işe yaramazken, değişen bir iklim karmaşık ve öngörülemez bir hasarı kamçılıyor.

Modern karmaşadaki bunalımımız ve parti politikalarının içi bariz şekilde boş jestleri, şeffaflık için bir özleme yol açıyor; halk politikaları da burada tam aradığımız şey gibi görünüyor.

Ama sol, sadece, gücü elde etmek için ciddi bir girişimde bulunarak ve ücretli iş gücünün angaryasını feshetmek için güç kullanarak, neoliberalizmi gerçekten yürürlükten kaldırabilir. Ödül, bireylerin günden güne kendi geleceklerini belirlemede özgür oldukları ve artık yalnızca teorik olan hakların hamilleri olmadıkları açık bir gelecektir.

Bu blogların yorum bölümleri “Nihayet!” anları, “Occupy” hareketinin yükselişini, organik besin çılgınlıklarını ve talepsiz protestoları izlemiş ve birilerinin tüm bunların ne kadar etkili olduğunu ne zaman sorgulayacağını merak eden partizanlarla karmakarışıktır, en azından uzun vadede. Srnicek ve Williams halk politikalarına olan eleştirileriyle genel görüşe karşı çıktıkları için takdir edilmelidirler. Büyük miktarda klavye gücü, oldukça aşırı yollarla, otomasyon ve evrensel temel gelir politikası fikirlerini savunmada harcanmış ancak yazarlar solun lakırdılarını siyasetlere çekmeyi başarmışlar. Ancak, bu durumda, geriye iki soru kalıyor: Bu fikirler ne kadar uygulanabilir? Eğer değilse, üzerine inşa edildikleri kavramsal zemin ile ilgili sorunlar var mı? Bu incelemenin amacı bu soruları yanıtlamaktır.

O zaman hadi Srnicek ve Williams’ı, gerçek otonominin insanlık için sıkıntıya girmeye değer bir gaye olup olmadığı konusunda haklı kabul edelim. Onlara şimdilik otomasyon ve evrensel temel gelirin o gayeye ulaşma yolları oldukları hususunda da müsaade edelim.

Yazarlar “neoliberalizm” terimini kullanırken, bütün bir ekonomik bir sistemi tanımlıyorlar. “Merkez bankaları tarafından finansal piyasalara yapılan eşi görülmemiş müdahaleler, neoliberal devletin çöküşünün değil ama ana fonksiyonunun belirtisidir: Ne pahasına olursa olsun pazar oluşturmak ve sürdürmek” Srnicek ve Williams için neoliberalizm, pazar-dışı güçler tarafından yapılan herhangi bir saldırıya karşı mücadele etmek isteyen bir hükümetçe desteklenen, görünüşte serbest bir piyasadır. Alt-başlığa rağmen, bu kitapta, neoliberalizmin yerine neyin geçebileceğini tanımlamak için en sık kullanılan kavram “kapitalizm sonrası” değil ama “iş / emek sonrası”dır: Otomasyon ve evrensel temel gelir politikasının kombinasyonu. Belki de bu bir rastlantıdan daha fazlasıdır; yazarlar otomasyon ve evrensel temel gelir politikasını büyük ölçüde bireylerin bakış açısından özetlerler. Postkapitalizmi, emek sonrası ile birleştirmek, bireylerin deneyimlerini eksiksiz bir sosyal model ile birleştirdiğiniz izlenimi uyandırır. Buradaki makineler işi devretmenin bir yoludur, böylece insanlar hayatlarını çalışmak ve sosyalleşmek gibi daha tatmin edici şeyler yaparak geçirebilirler. Otomasyonun geniş etkileri araştırıldığında bile, bu ekonomik lens üzerinden değil ama çevresel bir şey üzerinden yapılır: Otomasyon, bugün meşgul çalışanların gücünü azaltan tüketim mallarında bir düşüşe yol açacak ve atık tasarrufu sağlayacaktır. Evrensel temel gelir politikası, “yoksullukta azalma, daha iyi halk sağlığı ve azalan sağlık harcamaları, liseyi terk etme oranlarında azalma, hafif suçlarda düşüş, aile ve arkadaşlarla daha fazla zaman harcama ve daha az devlet bürokrasisi” getirir. Ve kim bunlara burun kıvrabilir ki? Ancak evrensel temel gelir politikasının bütün bir postkapitalist ekonomiye nasıl uyum sağlayacağı hususu belirsizliğini koruyor.

Belki de tüm bunların arkasındaki sorun, Srnicek ve Williams'ın aslında bir postkapitalist ekonominin neye benzeyeceğini bilmemeleridir. “İşgücü talebinin otomasyon yoluyla azaltılması ve çalışma haftasının kısaltılmasıyla işgücü arzının azaltılması... Bu önlemlerin birleşik sonucu, ekonomik verimde bir düşüş veya işsizlikte kayda değer bir artış olmadan önemli miktarda boş zamanın oluşması olacaktır.” “Düşük ücretli iş çoğu kez incelikten yoksun ve güçsüz kılıcıdır ve bir evrensel temel gelir politikası programı dahilinde birçoğunun bu tür bir işi üstlenmek istemesi pek mümkün değildir. Sonuç olarak, daha değerli, canlandırıcı ve cazip işler için düşük ücretler ödenirken; tehlikeli, sıkıcı ve çekici olmayan işler için daha iyi ücretler ödeniyor olacaktır.”

Bu iddialar ile alakalı birçok sorun vardır. Günümüzde teknoloji –örneğin telefon uygulamaları– gelişmek için kendi performansını analiz eder. “Deep Learning” [Derin Öğrenme] ve AlphaGo en yeni örneklerdir. Böyle olunca yazarlar, bilginin modern makinelerin ayrılmaz birer parçası olduğu gerçeğini kaçırmıyorlar. Paul Mason, bilgi akışını kontrol etmenin çok zor olduğunu öyle ki bunun üzerine “fiyat” koyamayacağımızı gösterdi. Öyleyse, sadece emek değer teorisi, işçilerin bilgi makineleriyle değiştirilmesinin etkisini kavrayabilir: Üretim maliyetinin çöküşü. Bu durumda, otomasyonun ekonomik çıktı ya da işsizlik üzerinde önemli bir etkisi olmayacağını kesin olarak söylemek mümkün değildir. Srnicek ve Williams değer teorileri ile yakın ilişki kurmadıkları için bunu gözden geçiriyorlar ve postkapitalist ekonominin kapsayıcı bir resmini sunmadıkları için değer teorileri ile yakın ilişki içinde değiller.

Üretim maliyeti en alt seviyeye düşerse, işgücü maliyetleri yeni pazarların yaratılmasıyla tekrar yukarı çıkarılmadıkça, ürünlerin emek değeri de düşecektir. Başka bir deyişle, otomatikleştirilmiş ekonomiler, muazzam ve bitmeyen bir büyüme olmadan, geriye kalan kıt kaynaklar üzerine yoğunlaşırlar: malzemeler ve enerji. Ücretli bir iş kültürü, otomatikleşmiş bir ekonomide muhtemelen sürdürülemez olacaktır. O zaman vasıf gerektirmeyen işlerin gelirini arttıracak para nereden gelecektir? Ve otomasyon, ücretler için hazır bulunan parasal tabanı aşındırır. En nihayetinde herkese temel bir gelir ödemek imkânsız hâle gelir.

Srnicek ve Williams neden sadece hikâyenin yarısını anlatıyor? Bir iş sonrası toplumundaki ödül, herkes için sonsuz bir otonomidir. Ancak Srnicek ve Williams, her birey için otonomiye, toplumun bunu bir bütün olarak temin edebilme kabiliyeti ile birleştiriyor. Sonsuz otonomi, otomatikleşmiş ekonomi ve evrensel temel gelir politikasını da beraberinde getirdiğinden, birinin diğerini takip edeceğini ispat etmenin gerekli olduğunu düşünmüyorlar.

Bu postkapitalizmde ikinci sorun daha karmaşık. Problem, Srnicek ve Williams'ın makinelerin gücünü nasıl anladıklarıyla ilgilidir. Hadi halk politikalarına tekrar göz atalım.

Halk politikalarının kendi başlarına etkisiz olduklarını iddia etmek bir şeydir; iddianın doğruluğunu kanıtlamak başka bir şey. Eğer Srnicek ve Williams tarih ve parti siyasetlerinin insanlara sadelik arzusu verdiği konusunda haklılarsa o zaman halk politikalarının kaynağını göstermişlerdir. Fakat uygulayıcılarının neden başka bir şeye güven duyduklarını göstermediler. Halk politikaları kalıcı bir değişim getirmekte başarısız olduysa bile, yazarlar insanları bunun doğruluğuna –ya da önemli olduğuna- nasıl inandırmayı planlıyorlar? Aksi hâlde insanlar neden Srnicek ve Williams'ın argümanlarına kulak vermeyi seçsinler? Yazarlar, halk politikalarını insafsızca eleştirmenin, halk politikalarının baştan çıkarıcı gücünü zayıflatmada yeterli olacağını varsaydıklarında ve yeni stratejilere yer açtıklarında, isteklerimizin sosyal ve tarihsel olarak nasıl oluştuğuna dair bir duyarsızlığı açığa vuruyorlar. Tarih ve parti politikalarından kazanılan deneyimler sadelik arzusuna yol açmıştır. Yazarlar, bu arzunun, otonomi özgürlüğü için daha derin ve sonsuz bir özlem sakladığını hayal ediyor gibi görünüyorlar. Bu yüzden insanları daha derin arzularını gerçekleştirmek için yeni yollar denemeye teşvik ediyorlar. Bu dolaylı derinlik benzetmesi sadece hayallerimizin sosyal ve kültürel karakterini dikkate almaktan kaçınmaya hizmet eder. İma şudur; sadece daha zamansız otonomi hayallerimizin farkına varırsak halk politikalarının bizi oraya götüremeyeceğini görürüz. Mamafih problem, öyle görünüyor ki halk politikası taraftarlarının apaçık veya acil

olanı otonomi için vazgeçilmez görmesidir. Halk politikası sadelik arzusu otonomi için arzuyu iyi bir hale belirlediğinde olan şeydir. Biri diğerini gizlemez.

Peki ya sadelik arzusu otonomi arzusunu gizlemiş olsaydı? O zaman bile Srnicek ve Williams yanılmış olurdu. Onlar teknolojinin sadece otonomi arzusunu gerçekleştirmek için daha iyi bir yol olduğunu varsayıyorlar. Onlar teknolojiye araçsal olarak bakıyorlar ve Simon Cooper'ın ifade ettiği gibi: “Teknolojinin araçsal kavrayışı, onun kullanıcılarının öznel isteklerine göre yalnızca bir araç olarak faaliyet gösterdiği fikrine dayanır. Bu teori teknolojinin öznellik, cisimleşme ve sosyal alanı yeniden şekillendirme ve yeniden oluşturmaktaki dönüştürücü rolünü göz ardı eder.” Başka bir deyişle, otonomi için zamana tabi olmayan ve sarsılmaz bir arzu olamaz, çünkü bütün arzularımızı teknoloji şekillendirecektir.

Otomasyonun yayıldığını ve bir bireyin yeni bulduğu boş zamanını yeni arkadaşlar edinmek için harcamak istediğini hayal edin. Sosyal medyanın -yani, internet bağlantısı olan makinelerin- bedava ve geniş ölçüde ulaşılabilir olduğunu da hayal edin; şimdi iş aynı fikirdeki insanları izleyerek bulmaya gelince, sosyal medya, barlara giderek bulmaktan çok daha etkilidir.

Makineler o zaman arkadaşlık isteğini, çevrimiçi arkadaşlık isteğine çevirebilir. Böylece, makineler bu kişiyi ilişkilerini sosyal medya aracılığıyla yaşamaya teşvik ederdi. Bu durumda makineler tamamen araçsal olarak mı davranırdı? Bireye, insanlar arasında daha iyi bağlantılar kurma arzusunu fark etmede yardımcı olur muydu? Ya da o isteği, o başından beri arkadaşlığın çekiciliği olmasına rağmen, etkileşimin şekillendirilmiş ve doğrudan halini tanınmayacak şekilde baskılayarak çarpıtmış mı olacak?

Bütün bunların ortaya koyduğu *Geleceği İcat Etmek: Postkapitalizm ve Çalışmanın Olmadığı Bir Dünya* çalışmasının bazı gerçek kavramsal problemlerden muzdarip olduğudur. Çok fazla konuya işaret ediliyor fakat yeterince açıklama bulunulmuyor. Teknolojinin doğası ve etkisi ve evrensel temel gelir politikasının neoliberalizmden çıkan herhangi bir dönüşümdeki rolü hakkında daha net bir tanımlamaya ihtiyaç var. Paul Mason ve Simon Cooper'ın buradan alacağı ders, bu fikirlerde yanlış bir şey olmadığı ancak daha özenli bir açıklamaya ihtiyaç duyduklarıdır. Ve halk politikalarını ne kadar çözümlerseniz çözümlerin, onların ötesine geçmek için bundan fazlası gerekecektir.

Kayda Değer Akademik Metinler mottosuyla, 10 Ağustos 2015 tarihinde yayın hayatına başlayan sosyalbilimler.org, sosyal bilimler alanında çalışma yürüten her bireyin yararlanmasına veya katkı sunmasına açık akademik bir web sitesidir. Hakkında detaylı bilgi almak için sosyalbilimler.org/hakkinda sayfasını ziyaret edebilirsiniz.

Facebook, Twitter, Instagram ve YouTube'da [@sosbilorg](https://www.facebook.com/sosbilorg) kullanıcı adıyla *Sosyal Bilimler*'i takip edebilirsiniz.

sosyalbilimler.org/abonelik sayfasından e-bülten abonesi olarak, her pazar günü, o hafta içinde sosyalbilimler.org'da yayımlanan çalışmaların tamamını size gönderilecek bir e-posta ile alabilirsiniz.